

*Лігоненко Л.О., д.е.н., професор,
Денісова О.О., к.е.н., доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Проблематика розвитку академічного підприємництва – не нова, як для світу, так і для України. Фахівці одностайні в оцінках ролі та значенні академічного підприємництва як фактору соціально-економічного розвитку країни, чинника інноваційного розвитку сфери вищої освіти і науки, інструменту підвищення ефективності діяльності підприємств та зростання їх інноваційної активності тощо. Розвиток академічного підприємництва дозволяє розв’язати проблеми фінансового забезпечення діяльності ЗВО, стимулювання праці науково-педагогічного працівників, покращує якість освітньої діяльності за рахунок орієнтації на результати досліджень та чисельні практичні кейси, а в кінцевому підсумку – сприяє зростанню якості підготовки фахівців та їх конкурентоспроможності на ринку праці. В Україні стан розбудови академічного підприємництва залишається досить низьким, тому актуальним завданням є визначення перешкод цьому процесу та розробка конкурентних пропозицій, спрямованих на їх подолання.

В чисельних публікаціях, присвячених академічному підприємництву, надається сутнісна характеристика, опис можливих форм, історія та кращі кейси розбудови цього виду підприємництва [1, 2, 3, 4, 5]. Роботи, присвячені дослідженню цифрової економіки та застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій у сфері підприємництва, освіти і науки, як правило, не виокремлюють особливості академічного підприємництва.

Тези мають на меті дослідження проблем розвитку академічного підприємництва, що потребують вирішення, аналіз існуючої практики використання сучасних цифрових технологій у цій сфері, а також розробку пропозицій щодо удосконалення сучасних підходів.

Академічне підприємництво надає змогу вирішити низку за рахунок створення механізму ефективної взаємовигідної взаємодії сфер освіти, науки, бізнесу, місцевих та державних інституцій, закордонних партнерів; дозволяє забезпечити генерацію не просто нових, а актуальних (затребуваних) для суспільства знань й інноваційних ідей та прискорений механізм їх комерціалізації задля практичного використання на користь покращення ціннісної пропозиції та конкурентоспроможності української економіки.

Українські університети та НДІ намагаються запровадити окремі елементи кращих практик зарубіжних університетів та дослідницьких центрів, однак цим процесам бракує

системності, мають місце труднощі у знаходженні зацікавлених партнерів та налагодженні співпраці між всіма сторонами, відсутня узгоджена державна політика в цій царині з правовою, організаційною, фінансовою системами забезпечення її реалізації. Тому потрібна їх трансформація відповідно до нових вимог та викликів: зберегти та подальше розвивати кращі свої характеристики як центрів освіти високого рівня та передових досліджень, а також напрацьовувати нову роль – осередок формування навичок ведення підприємницької діяльності, консалтингу для бізнесу, генерації проектів за участю місцевого бізнесу і влади, центру суспільних комунікацій для формування інноваційних мереж і спільнот.

На жаль, стан наукових досліджень і розробок в Україні не відповідає вимогам часу. У першу чергу, проблеми стосуються людського капіталу. За даними Державної служби статистики, у 2018 р. частка виконавців НДР (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення становила 0,54%, порівняно з 2017 р. їх кількість зменшилась на більш ніж 6 тис. осіб [6]. Військові дії та масовий виїзд за кордон теж позначились на потенціалі науки України. За даними МОН України 7,26% наукових працівників змінили місце перебування, у т.ч. 4,89% виїхали з території України до інших країн [7]. Лише частина з них продовжує здійснювати свою наукову або науково-педагогічну діяльність.

Також існує ціла низка проблем нормативно-правового та інформаційного забезпечення розвитку академічного підприємництва та комерціалізації науково-технічних розробок. Внутрішніми чинниками зниження підприємницько-орієнтованої наукової активності, на наш погляд, є відсутність культури академічного підприємництва, низька мотивація наукових кадрів до здійснення цієї діяльності через завантаженість освітньою діяльністю, їх позауніверситетська зайнятість тощо. До них додаються зовнішні чинники, найвагомішими серед яких, на наш погляд, є такі:

1) недостатність фінансування як на наукові дослідження, так і на налагодження комунікаційно-інформаційної взаємодії з потенційно зацікавленими стейкхолдерами, партнерами та потенційними інвесторами;

2) погане інформування про наявний потенціал та можливості українських науковців та вже наявні (розпочаті) інноваційні проекти;

3) низький попит на наукові знання та інноваційні розробки українських вчених серед представників бізнесу та організацій різного рівня (зокрема надання пріоритету співробітництву з іноземними партнерами порівняно з українськими, який має глибокі історичні корені).

Одним з можливих інструментів руйнування цього «блокувального трикутника» академічного підприємництва можуть стати інформаційно-комунікаційні технології. В Україні є численні приклади успішних проєктів у галузі науки та освіти. Зокрема, за 8 років існування освітня платформа «Prometheus» охопила більше 2 млн користувачів, запропонувавши більше 300 онлайн-курсів. Національну електронну науково-інформаційну систему «URIS» (Ukrainian Research Information System), призначену для зберігання даних про результати фахової наукової та науково-технічної діяльності українських наукових установ, закладів вищої освіти та безпосередньо вчених, було внесено до каталогу дослідницьких інформаційних систем «DRIS».

Впродовж 2022 р. було започатковано кілька проєктів для підтримки українських вчених і дослідників. Вебсайт МОН «Підтримка світи і науки України під час війни» та інтерактивна карта «Освіта під загрозою» інформують про невідкладні потреби системи освіти й науки та пріоритетні завдання секторальної політики.

Для оперативного інформування українських науковців та інноваторів про грантову підтримку, можливості забезпечення мобільності та тимчасового працевлаштування, участі у наукових заходах та конференціях створено Telegram-бот «InfoScience Bot», яким користується 3200 осіб. Аналогічну інформацію публікують сайти ДНТБ України та програма Європейської Комісії «MSCA4Ukraine».

З метою поширення новин української науки та організації спілкування наукових інститутів і установи з журналістами створено платформу «Вільна наука». Платформа «Research4Life» спільно з партнерами надала безоплатний доступ для українських бібліотекарів і дослідників до інструментів навчальних ресурсів від видавництв Elsevier, SpringerNature, Taylor&Francis, Cambridge University Press, Oxford University Press та ін., а також до трьох універсальних баз даних (Dimensions, Scopus, ProQuest Dissertations & Theses Global).

У сфері дистанційної освіти функціонують, зокрема, платформи «Професійна освіта онлайн» і «UkraineGlobalFaculty», за допомогою яких студенти, аспіранти, викладачі, професіонали мають можливість безкоштовно відвідувати онлайн-лекції професорів провідних світових університетів, закордонних експертів та підприємців. Перспективною є практика проведення онлайн-хакатонів для науковців, стартапників та підприємців, зокрема «Science&Business Startup Hackathon».

Для підтримки академічного підприємництва найбільш ефективними будуть цифрові платформи, які складають основу сучасної економіки [8]. Вони являють собою складні інформаційні системи, що забезпечують віддалену взаємодію через Інтернет необмеженої

кількості відокремлених, але взаємозалежних учасників. Сфери використання прикладних цифрових платформ практично не обмежені. У першу чергу на увагу заслуговує практика функціонування маркетплейсів, платформ краудфандингу та платформ спільної творчості.

Прикладом української платформи у сфері впровадження наукових проєктів є платформа «Science to Business», дослідна експлуатація якої розпочалась у 2022 р. Вона призначена для налагодження взаємодії бізнесу та наукової спільноти. На даний момент на платформі зареєстровано 96 проєктів. На жаль, поки платформа працює як інформаційний майданчик, тоді як саме поняття цифрової платформи включає не лише технологічну базу, а й певні бізнес-моделі та екосистему.

У першу чергу, визначальним для цифрових платформ є масштаб, тобто кількість учасників взаємодії. Перевагою цифрових платформ є відсутність географічної прив'язки – вони можуть бути доступні з будь-якої точки світу, тому успішними є ті з них, які мають світову популярність. Для сфери інновацій це особливо актуально, оскільки процес реалізації ідей, дослідження, комерціалізація результатів НДР та їх трансфер і впровадження передбачають залучення не лише команди інноваторів, а й низки стейкхолдерів. На початкових етапах функціонування платформи першочерговим завданням відповідальних осіб є залучення учасників, а згодом – підтримка актуальності платформи та реалізація ефекту маховика з метою утримання інтересу користувачів і сприяння подальшому залученню потенційних зацікавлених осіб.

Водночас, як і для будь-яких інших платформ типу B2B (бізнес-бізнес), не менше значення мають автоматизація процесів у максимально зручний спосіб для клієнта і досягнення найкращого клієнтського досвіду на основі індивідуального підходу. Тому платформа має бути не лише онлайн-майданчиком для оголошень, не просто проєктом (на час грантового фінансування), а постійно діючою інституцією з власними ресурсами, зокрема, організаційними та фінансовими. Актуальним завданням є визначення джерел фінансування такої платформи, розробка бізнес-моделі її функціонування та бізнес-процесів, які нададуть можливість здійснити горизонтальну інтеграцію усіх учасників взаємодії. Лише за цієї умови буде забезпечено досягнення іншої умови стабільності та ефективності функціонування платформи – взаємної вигоди для всіх учасників за принципом win-win. Крім очевидної економічної вигоди,

Подальші дослідження будуть спрямовані на формування концепції цифрової платформи розвитку академічного підприємництва та вимог до неї, обґрунтуванню її функціоналу, розробку проєктних рішень та їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Романовський О. О. Академічне підприємництво як чинник соціально-економічного розвитку України / О. О. Романовський // Економіка і управління. - 2015. - № 2. - С. 5-16. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2015_2_3.
2. Жуков С. А. Академічне підприємництво як фактор підвищення ефективності підприємств і формування інноваційного потенціалу економіки України / С. А. Жуков // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. - 2017. - Вип. 33. - С. 65-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2017_33_10.
3. Телічко Н.А., Махортов Ю.О. Академічне підприємництво – основа інноваційного розвитку конкурентоспроможної економіки країни. 2020. // Управління якістю підготовки фахівців - Режим доступу: <http://mx.ogasa.org.ua>
4. Кізло М.В., Лев Н.Ю. Академічне підприємництво в контексті міжнародного співробітництва / Управління інноваційним процесом в Україні // - Режим доступу: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/711b12d8-6f6e-4cd7-a5fe-3f20f3221ae2/content>
5. Розвиток академічного підприємництва в закладах вищої освіти та наукових установах України: Круглий стіл (м. Київ, 16 травня 2019), відп. ред. Д.Ю. Чайка. – К., 2019. – 128 с.
6. Наукові дослідження і розробки у 2018 році. Держстат України, 2019. - Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ni/ndr_2018.doc
7. Інформаційно-аналітична довідка про можливості провадження суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності закладів вищої освіти та наукових установ їх професійної діяльності в умовах воєнного стану, в тому числі наукової діяльності молодих вчених. МОН, 2022. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2022/10/12/Inform-analit.dov.pro.mozhl.provadh.subyekt.nauk.diyal.ZVO.12.10.2022.pdf>
8. Цифрова економіка: Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на людських капітал та формування компетентностей майбутнього: монографія / Л.Л. Антонюк, Д.О. Ільницький, Л.О. Лігоненко, О.О. Денісова та ін. – К.: КНЕУ, 2021. – 337с.